

PODCZASZY (118) *sb m*

podczaszy, podczasy (99), **podczasze** (3), *podczaszy a. podczasze* (16); *podczasze HistJóz* (3). [Za postaci wątpliwe uznano przypadki zależne z tekstów, w których nie ma zaświadczonej pewnej odmianki. Przypadki zależne z tekstów, gdzie występuje jedna odmianka pewna, zostały pod nią podciągnięte.]

podczaszy, podczasze (109), **podczasy** (8), **podczeszy a. podczesze** (1); *podczasy RejZwierz, StryjWjaz, PaprPan, CzechEpPORz, CiekPotr*; *podczaszy* : *podczasy* : *podczeszy a. podczesze ZapWar* (1:-:1), *CzechEp* (3:1), *Calep* (1:1), *SzarzRyt* (2:1).

o oraz a jasne; *podczasze* oraz *podczeszy* z tekstów nie oznaczających é.

sg *N* *podczaszy* (61), *podczasz(e)* (2). ◇ *G* *podczasz(é)go* (7), *podczaszy* (1); -égo (4), -(e)go (3). ◇ *D* *podczasz(e)mu* (11). ◇ *A* *podczasz(é)go* (8); -égo (1), -(e)go (7). ◇ *I* *podczaszym* (7) *Leop, Mącz* (3), *StryjKron, KochBr, SkarKazSej*, *podczaszem* (3) *BibRadz, BudBib, KochEpit*; -em (1), -(e)m (2). ◇ *V* *podczaszy* (10). ◇ *pl N* *podczaszy* (1) *HistAl*, *podczaszowie* (1) *SarnStat*. ◇ *G* *podczaszow* (2); -ow (1), -(o)w (1). ◇ *D* *podczaszym* (1). ◇ *A* *podczasz(e)* (1). ◇ *I* *podczaszymi* (2).

Sł stp: *podczasze, podczesze, podczeszy, Cn*: *podczaszy, Linde XVI i XVIII w.*: *podczaszy*.

1. *Urządźnik nadworny, którego obowiązkiem było podawanie (a przedtem kosztowanie) napojów królowi lub panu i w ogóle nadzór nad trunkami królewskimi; pincerna BartBydg, Vulg, PolAnt, Mącz, Calep, JanStat, JanPrzyw; pocillator Mącz, Calep, Cn; subpincerna BartBydg, JanStat; ad cyathos, a potione, praegustator Cn [w tym: w opowieści o biblijnym Józefie (51)] (116)* : *A caliculis eyn fchencker Podczáfły Murm 176*; tedy potym wípamiętawíły on co był nad ífynkarzmi podtzałffe rzekł/ wyznawam grzech íwoy *HistJóz B*; *BartBydg 3b, 154*; *Czeklarze puńcili podczáfz(é)go a piekarza wiodą wieńć RejJóz K2*; *będzcie dobrej myńli kiedym was tu wezwał A ty patrzay podczáfzy abys nam nalewał RejJóz O3, A4v, B, I5v [2 r.], I7 [2 r.], I7v (35)*; *á podczáfzi nońili picie w kupkach złoty y w perlách barzo kóńztownych. HistAl F2, F2v*; *Obaczywíły Krolowa Sabá mądrońć Sálomonowę [...] porzáfek miedzy dworzány iegó/ y ízáty ich/ y podczáfz(é)go [...] práwie zmartwiáfłá Leop 3.Reg 10/5; RejZwierz 30v; BibRadz Gen 40/2, 5; BielKron 16v [4 r.], 17; Ad cyathum stare, et A cyathis esse, Podczáfzym býć/ u słuźby ítać. Mącz 76a; Esse a poculis ministrandis. Býć podczáfzym. Mącz 222b, 142c, 222b, 300a, 307c*; *Lecz nie wípomniał przefóżony nád podczáfzymi ná Iozefá BudBib Gen 40/23, Gen 40/21, 41/9; Calep 806a, 816a; [A pothczessze noszyly pyczye wszlothykh kvpkach y wperlach drogych HistAl 1510 205]*.

podczaszy u kogo (3): *Ia bowiem Nehemiałz býłem podczáfłym v krolá Artáxerfá. Leop 2.Esdr 1/11; KochBr 151; SkarKazSej 668a.*

podczaszy czyj [w tym: *ai poss* (4), *G sb* (2)] (6): *RejJóz I6v, N8v*; *TO gdy íe ítało/ threfiło íe íż podczáfzy y piekarz Krolá Egytpńkiego [!] przewinili íe Krolowi Egytpńkiemu BibRadz Gen 40/1. Cf Wyrażenie.*

W połączeniu z imieniem (3): *Hano podczáfzy rano wítawíły/ mowi ku Iozephowi RejJóz I7v, A4v, I6v.*

W charakterystycznych połączeniach: *býć podczáfzym* (5), *zostáfć; podczaszy przedniejszy; przefóżony (starszy) nád podczáfzymi* (3).

Wyrażenie: »podczaszy krolewski« = *pincerna regis PolAnt* (3): A iam był podczáfzem Krolewfkim. *BibRadz* 2.*Esdr* 1/11, *Gen* 40 *arg*; *BudBib* 2.*Esdr* 1/11.

Szereg: »podczaszy albo szynk« (1): K nim [*elektorom*] záfię przydáni czterzey Kúrfierftowie [...]: Napirwey krol Czełki Podczáfzy álbo Szynk (ná ten čás iefzcze nie był krolem krol Czełki) *BielKron* 175v.

Przen (1) : Więć żeście doftáli do tego trunku hoynych czáfników dobrotliwych/ podczáfzow/ popiliście fię tą Wolnością *GórnRozm* D4.

a. *W stosunkach polskich godność często tylko tytułarna* (43) : *StryjWjaz* B3; Mam iście/ moy łáfkáwy Pánie Podczáfzy/ tę w Bogu nádzieię/ iz prawdá zátłumiona [...] ná iáfnią wynidzie *CzechEp* *4, *2, [416]; *KochEpit* A3; *ActReg* 26; Podczáfzy, Stolnik, Cześnik, Podftoli, máią bydz w Rułkich Woiewództwách *SarnStat* 233, 684, 1117; *SkorWinsz* A2v; *SzarzRytLeśn ktv*.

podczaszy u kogo (1): Kieiftut [...] vdawion ieft ná Krewfkim zamku [...] przez Proxę nijákiego/ ktory był Podczáfzym v Wielkiego Xiędzá Iágęłá *StryjKron* 467.

podczaszy czyj [*w tym: ai poss* (1), *pron poss* (1), *G pron* (1)] (3): Boleśław zábił iednego fnych przed fobą/ drugiego zboldł przed nim Derłzniak Podczáfzy iego z koniá *BielKron* 350v; *GórnDworz* E6. *Cf Wyrażenie.*

W połączeniach z nazwą miejscową lub przymiotnikiem od tej nazwy [*w tym: z imieniem (i nazwiskiem)* (21)] (23): *MetrKor* 40/810; *BielKron* 380v [2 r.], 396; *GórnDworz* E6; Iego Mczi pánu Páwłowi Orzechowfkiemu z Orzechowá [*errata zmienia: z Orzechowcá*] Podczáfzemu Chełmfkiemu etc. [...] Marćin Czechowic łáłki Bożey/ y włzego błogofławieńftwá duchownego życzy. *CzechEp* *2; *CzechEpPORz* *v; Przy czym byli [...] Ian Krafká z Lubniczá Káliłki/ Iákub z Dębná Krákwłki Podczáfzowie: y innych wiele godnych wiáry przy tych. *SarnStat* 905; Ná któręy rzeczy świádectwo [...] pieczęci fá záwiefzoné. [...] Iákubá Kliczę [!] Podczáfzého Siérádzkiého/ Skórę [!] Poznánłkiého *SarnStat* 1084, 896, 997, 1017, 1044, 1056 (10); *SzarzRytLeśn ktv*; *SzarzRytSzarz nlb* 2. *Cf* »podczaszy Wielkiego Księstwa Litewskiego«.

W połączeniach z (imieniem) (i) nazwiskiem (27): włzákże iednáł Woiewodftwo Trockie Zabrzeżyńfkiemu wzyęto/ á dano Mikołáiwowi Rádziwiłowi Podczáfzemu *BielKron* 402, 350v, 401; *PaprPan* Y4; *SarnStat* 900; *CiekPotrOstr*)?(3. *Cf W połączeniach z nazwą miejscową.*

W połączeniu szeregowym (1): Podftoli/ kuchmiłtrz/ podczáfłly Káždy fwoy gárniec wyftráfłly *RejRozpr* G3v.

W charakterystycznych połączeniach: być podczaszym, zostać; włożyć urząd na podczáfzowego; *podczaszy brzeski, chełmski* (2), *halicki, kaliski* (2), *krakowski* (5), *lwowski (ziemie lwowskiej)* (5), *łęczycki* (2), *poznański, sandomirski, si(e)radzki* (2); *pieczęci podczáfzow* (2).

Wyrażenie: »podczaszy książęcy« (1): A táł My Pręłáci/ Pánowie/ Szłáchtá/ [...] Mikołáy Mikołáiw Rádziwiłowicz/ Podczáfzy Książęcy y w Biéliku/ Iákub Dwoynowicz Drohinłki [...]. Oznáymuiemy *SarnStat* 997.

Zestawienia: »podczaszy koronny« = *pocillator, qui Regi in conventu totius Regni publico vel aliquo solenni epulo ministrat poculum Cn* (1): DO PLAVTA, LAN Ostrorog, Podczáfzy Koronny. *CiekPotrOstr*)?(3.

»podczaszy Wielkiego Księstwa Litewskiego« [szyk zmienny] (4): *NiemObr kt*; bo zá íwémi Służbámi pocćiwémi/ zoftałéś wielkiégo Podczázem/ y hetmánem Xięftwá Litewłkiégo. *KochEpit A3, kt, A2*.

Przen (1) : Dziwna rzecz práwi/ wfyfczyć fą Kuchmiítrzowie/ chybá oto pan Iákub/ ieden miedzy nimi Podczázzy. Iz páná Iákubá/ naymłódzého z bráciey/ ludzie zá tego wzięli/ iákoby go trunek niemiál mierzić. *GórnDworz R*.

2. n-pers (2) :

Zestawienia: Iakomy tho vyemy Ia ko (By) Ian y byrnath volunyszczy nyeszabyly Dw vyeprzu robothlywemu Hnowy pothczeszemu sz kaleny mlothem. *ZapWar [1508-1511] nr 2052*; yakom yą nye ząyál pyączy wyepzrow sthada robothliwego mykolaya pothczaszy *ZapWar 1513 nr 2109*.

Synonimy: **1. nalewacz, piwniczny, szynk, szynkarz.**

KW